

**Družinsko izobraževanje MeTura-Nazaj h koreninam,
terapevtsko družinsko vrtnarjenje in terapevtsko družinsko
kuhanje za samostojnejše življenje odraslih družinskih
članov z motnjami v duševnem razvoju**

POVZETEK ŠTUDIJE 02

**02, Študija potrebnih kompetenc izobraževalcev in
andragoških orodij za izvedbo vseživljenjskega učenja
družin in odraslih družinskih članov z motnjo v duševnem
razvoju v konceptu približevanja izobraževalne ponudbe
njihovemu domu**

KAZALO VSEBINE

UVOD	1
1 POVZETEK NACIONALNEGA POROČILA ZA SLOVENIJO	3
Izobraževanje odraslih	3
Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih	3
Dosežki v Sloveniji	4
Ključne kompetence za delo z družinami in odraslimi člani z motnjami v duševnem razvoju	4
Dobre prakse v Sloveniji	5
Povzetek rezultatov vprašalnika v Sloveniji	6
Literatura	7
2 POVZETEK NACIONALNEGA POROČILA ZA ITALIJO	8
Izobraževanje odraslih v Italiji	8
Ključne kompetence za izobraževalce za delo z družinami in odraslimi člani	9
Dobre prakse v Italiji	10
Literatura	11
Povzetek rezultatov vprašalnika v Italiji	12
3 POVZETEK NACIONALNEGA POROČILA ZA HRVAŠKO	13
Razvoj izobraževanja odraslih	13
Zakon o izobraževanju odraslih in strateški načrt Ministrstva za znanost in šolstvo za obdobje 2019 – 2021	14
Primeri dobre prakse življenjskega učenja družin in odraslih članov z motnjami v duševnem razvoju	15
Osnovne kompetenc izobraževalcev za delo z družinami in njihovimi odraslimi člani z motnjami v duševnem razvoju	17
Literatura	18
Povzetek rezultatov vprašalnika na Hrvaškem	18
4 POVZETEK NACIONALNEGA POROČILA ZA ZDRUŽENO KRALJESTVO	19
Ozadje izobraževanja za odrasle z motnjami v duševnem razvoju v Združenem Kraljestvu	19

Možnosti izobraževanja za osebe z motnjami v duševnem razvoju v Zdrženem Kraljestvu	20
Vajeništvo	21
Pripravnitvo	22
Podprto pripravništvo	22
Druge možnosti	22
Ponudniki učenja in aktivnosti za odrasle z motnjami v duševnem razvoju v Zdrženem Kraljestvu	23
Povzetek rezultatov vprašalnika v Zdrženem Kraljestvu	24
SKLEP	26

UVOD

"MeTURA - Nazaj h koreninam" je projekt v okviru programa Erasmus + (KA2), katerega cilj je izboljšati življenje odraslih z motnjami v duševnem razvoju s spodbujanjem družinskega terapevtskega vrtnarjenja in družinskega terapevtskega kuhanja kot načina podpiranja stalnega vseživljenjskega učenja in neodvisnost odraslih družinskih članov z motnjami v duševnem razvoju. Vseživljenjsko učenje se nanaša na vse ciljno usmerjene učne dejavnosti, ki se ves čas izvajajo v človekovem življenju, z namenom izboljšanja znanja, veščin in kompetenc.

Projekt bo trajal 35 mesecev v sodelovanju z neprofitnimi organizacijami iz Slovenije, Združenega Kraljestva, Hrvaške in Italije. Sodelujoče organizacije so: Izobraževalni center Geoss (Slovenija), Zveza Sožitje (Slovenija), Danilo Dolci (Italija), UOSIKAZU (Hrvaška) in Thrive (Združeno kraljestvo). Z izvajanjem programa Družinsko izobraževanje MeTURA bodo partnerske organizacije razširile ponudbo možnosti vseživljenjskega učenja za svoje udeležence - ranljive odrasle učence. Cilj projekta je razviti orodja in vire, ki bodo izobraževalcem in družinam omogočili, da kar najbolje izkoristijo vseživljenjsko učenje, ki ga lahko nudijo terapevtsko vrtnarjenje in terapevtsko kuhanje. Omogočil bo vpogled v družbeno in funkcionalno pridobivanje kompetenc in druge terapevtske koristi teh dejavnosti.

V vseh 4 partnerskih državah smo izvedli **študijo potrebnih kompetenc izobraževalcev in andragoških orodij za izvedbo vseživljenjskega učenja družin in odraslih družinskih članov z motnjo v duševnem razvoju v konceptu približevanja izobraževalne ponudbe njihovu domu**. Izobraževalci je skupen izraz za vse izvajalce dejavnosti, ki so namenjene osebam z motnjami v duševnem razvoju in njihovim družinam. Izvajalci dejavnosti so lahko strokovnjaki s formalno izobrazbo s tega področja ali prostovoljci, ki svoj čas in znanje namenjajo izvajanju dejavnosti namenjenih osebam z motnjami v duševnem razvoju in družinskim članom.

Za izdelavo študije smo v vseh partnerskih državah razdelili enak vprašalnik. Vprašalnik je bil razdeljen na dva dela; prvi del je obsegal nekaj splošnih informacij o izobraževalcih (starost, spol). Drugi del je obsegal devet vprašanj zaprtega tipa in šest vprašanj odprtega tipa o potrebnih kompetencah in andragoških orodjih, ki jih uporabljajo izobraževalci pri delu z osebami z motnjami v duševnem razvoju.

Z vprašalnikom smo želeli oceniti kompetence izobraževalcev in pridobiti njihovo mnenje o tem, kako pridobiti nova znanja in kompetence. Prav tako smo želeli pridobiti mnenja izobraževalcev o načinu izvajanja vseživljenjskega učenja za družine in odrasle družinske člane z motnjami v duševnem razvoju skozi koncept približevanja izobraževalne ponudbe njihovemu domu. Želeli smo izvedeti, kaj izobraževalcem manjka pri delu z družinami in odraslimi člani z motnjami v duševnem razvoju v smislu kompetenc, orodij in dodatnega znanja. S pomočjo vprašalnika smo želeli prepoznati trenutne kompetence izobraževalcev/izvajalcev dejavnosti in ugotoviti, kako najraje pridobijo nova znanja in veščine.

*V slovenščini objavljamo povzetek študije, celotna študija na 92 straneh je na voljo v angleščini pri vseh partnerjih projekta.

1 POVZETEK NACIONALNEGA POROČILA ZA SLOVENIJO

Izobraževanje odraslih

Izobraževanje odraslih je v zadnjih dveh desetletjih postalo pomembna tema v politiki Evropske Unije. Leta 2000 je bil z namenom oblikovanja konkretnejše evropske strategije na področju izobraževanja odraslih in spodbujanja razprave o vseživljenjskem učenju objavljen tudi »Memorandum o vseživljenjskem učenju«. V njem je zaznati nadomestitev koncepta izobraževanja odraslih s konceptom vseživljenjskega učenja kot prevladujočim načinom opisovanja izobraževanja in učenja odraslih v evropskih političnih dokumentih.

V Sloveniji se je izobraževanje odraslih sistematično začelo izvajati preko ljudskih univerz. V obdobju med prvo in drugo svetovno vojno so bile na Slovenskem ustanovljene ljudske visoke šole, ki so prirejale predavanja in druge izobraževalne dejavnosti, kulturne in športne prireditve ter izlete, obenem pa so izdajale različno literaturo in ljudem omogočale dostop do svojih knjižnic.

Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih

Resolucija o Nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji za obdobje 2013–2020 (ReNPIO 13–20) je pomemben strateški dokument in podlaga za načrtovanje razvoja izobraževanja odraslih v Sloveniji za obdobje od leta 2013 do leta 2020. Predstavlja pomembno izhodišče pri načrtovanju in izvajanju izobraževalnih programov in dejavnosti v podporo izobraževanju odraslih na nacionalni in regionalni ravni.

Analiza uresničevanja Resolucije o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji do leta 2010 je pokazala, da je uresničevanje ciljev in dejavnosti prispevalo k razvoju področja ter dvigu izobraženosti in usposobljenosti odraslih za njihovo družbeno delovanje, osebni razvoj in večjo zaposljivost. Izboljšali so se tudi materialni pogoji za izobraževanje odraslih, kar je prispevalo tudi k večji vključenosti v različne programe izobraževanja in usposabljanja.

Dosežki v Sloveniji

Povečal se je vpis odraslih v vse programe splošnega izobraževanja odraslih. Razvoj in izvajanje javnoveljavnih programov za manj izobražene, ranljive skupine in osipnike, kot so usposabljanje za življenjsko uspešnost, se je izkazalo kot pomemben prispevek k razvoju pismenosti. Svetovalno-informativna dejavnost za odrasle deluje v lokalnem svetovalnem omrežju v vseh statističnih regijah, v okviru 14 ljudskih univerz in na 60 krajih zunaj njihovega sedeža. Storitve svetovalnih središč uporablja letno najmanj 19.000 odraslih. V lokalnih svetovalnih omrežjih sodelujejo strateški (občine, območne zbornice, službe za zaposlovanje, sindikalne organizacije, enote zavoda ter regionalne razvojne agencije) in strokovni partnerji (šole, knjižnice, društva, centri za socialno delo, zdravstvene ustanove in drugi). V manjšem obsegu ljudske univerze ponujajo tudi druge oblike svetovanja in informiranja, kot so svetovanje za starejše odrasle, Rome in priseljence, poklicno informiranje in svetovanje v sodelovanju z območnimi enotami zavoda za zaposlovanje, podjetniško svetovanje, svetovanje za učinkovito rabo energije idr. Pri promociji vseživljenjskega učenja se je na nacionalni ravni uveljavila vsakoletna prireditev Teden vseživljenjskega učenja, pomembno promocijsko vlogo imajo glasila s področja izobraževanja, kot so e-Novičke ACS in drugih nacionalnih javnih zavodov ter vsakoletni pregled izobraževalne ponudbe.

Pravičnost v izobraževalnem sistemu merimo tudi s kazalnikoma o udeležbi odraslih v izobraževanju in kakovostjo znanja udeležencev (OECD). Prebivalci, ki so nižje izobraženi in spadajo med ranljive skupine, se v izobraževanje premalo vključujejo. Poleg tega pa je za doseganje kakovosti znanja, ki bi bilo primerljivo z bolj izobraženimi vrstniki, treba več vlagati v podporne dejavnosti na njihovi izobraževalni poti.

ReNPIO 2013–2020 se med drugim zavzema tudi za:

- izvajanje motivacijskih programov, novih pristopov, informativne in svetovalne dejavnosti za ranljive skupine za pridobivanje temeljnih zmožnosti in vključevanje v izobraževanje in usposabljanje,
- približevanje izobraževalne ponudbe domu.

Ključne kompetence za delo z družinami in odraslimi člani z motnjami v duševnem razvoju

Strokovnjak mora starše informirati o njihovih pravicah in dolžnostih, o tistih, ki se nanašajo nanje, kot tudi o tistih, ki se navezujejo na njihove potomce. Dolžnost strokovnjaka je tudi zaznati pripravljenost staršev za sodelovanje v različnih oblikah sodelovanja (individualno, skupinsko delo), zavedati pa se mora tudi, da so nekatere teme bolj primerne za eno obliko dela, ne pa tudi

za drugo. Strokovnjak mora znati prisluhniti staršem, razumeti njihove potrebe ter upoštevati njihove vrednote, stališča in različne vire moči. Le tako lahko strokovnjak vzpostavi vzajemen odnos s starši in z njimi partnersko sodeluje.

Strokovnjaki navajajo naslednje razloge za nesoglasja z družinami/ s starši:

- starši premalo upoštevajo, prezrejo ali se neustrezno odzovejo na predloge strokovnjakov,
- starši preveč ščitijo svoje odrasle potomce,
- starši, predvsem izobraženi, so pogosto prezahtevni,
- omejujejo svojega sina oziroma hčer pri samostojnosti,
- dvomijo o oceni strokovnjaka o sposobnostih njihovega odraslega otroka,
- ne dojamejo, da so njihovi otroci odrasli in temu primerne tudi njihove potrebe,
- očetje slabo sodelujejo,
- želijo izključno sami odločati glede prihodnost njihovega otroka.

Starši pa od strokovnjakov običajno pričakujejo:

- da se večkrat posvetujejo z njimi in prisluhnejo njihovem pogledu,
- da so bolj odprti za poglede in stališča drugih,
- da priznajo, če česa ne vedo,
- da vse otroke obravnavajo s spoštovanjem,
- da upoštevajo individualne razlike med učenci, itd.

Dobre prakse v Sloveniji

Zveza Sožitje izvaja programe namenjene vseživljenjskemu izobraževanju družin z osebami z motnjami v duševnem razvoju. Programi Zveze Sožitje so namenjeni usposabljanju, izobraževanju, opolnomočenju, ohranjanju zdravja oseb z motnjami v duševnem razvoju (MDR) pa tudi njihovih družinskih članov. Programi za usposabljanje družin in oseb z motnjami v duševnem razvoju: Cilj je dobro delovanje družine na daljše časovno obdobje in preprečevanje socialne izključenosti družin z osebami z MDR.

Štiriletni cikel - ŠLC

Izobraževanje in usposabljanje družin v štirih stopnjah/letih. Program zajema družine, ki imajo otroke z MDR, starega manj kot 15 let. Program aktivnosti in vsebin se pripravi skupaj z vodjo na začetku vsakega leta, saj je vsaka skupina posebna s povsem specifičnimi udeleženci ter težavami. V štirih letih se tako razvrstijo strokovnjaki in specialisti, ki s svojim znanjem in vedenjem omogočijo družinam lažje soočanje z drugačnostjo otroka in preko tega tudi lažje vključevanje vseh družinskih članov v okolje. Skupina se izoblikuje v prvem letu, nato pa ista skupina skupaj z isto vodjo nadaljuje skozi vsa štiri leta. Sodelovati

mora celotna družina, lahko pa se programa udeležijo tudi drugi družinski člani. Večino stroškov krije Zveza, starši in drugi odrasli samo sofinancirajo del stroškov nastanitve in prehrane. Socialno ogroženim se lahko tudi to plačilo oprostí (potrdilo Centra za socialno delo). Poteka v obliki tedenskega programa ali dveh vikend seminarjev letno. Prijave za tekoče leto potekajo do začetka marca na lokalnem društvu Sožitje.

Ohranjanje psihofizičnega zdravja družin

Program zajema družine z OMDR, ki je starejša od 15 let. Programa se lahko udeležijo tudi družine z mlajšimi OMDR, ki so končale program Štiriletni cikel. Sodelovati mora celotna družina. Posamezna družina delno krije stroške nastanitve in prehrane, stroški dodatnih aktivnosti (predavanja, strokovno vodenje in pomoč) pa krije Zveza. Izpeljani sta vsaj dve predavanji ali delavnici na temi aktualna zakonodaja oz. uveljavljanje socialnovarstvenih pravic in učenje sprostitev tehnik.

Vikend seminarji

Izobraževanje in usposabljanje oseb, ki so družinsko povezane z OMDR.

- VS Babice in dedki (stari starši OMDR)
- VS Sorojenci (bratje in sestre OMDR ter njihovi partnerji)
- VS Žalujoči (družina preminule OMDR)

Povzetek rezultatov vprašalnika v Sloveniji

Vprašalnik je v Sloveniji izpolnilo 29 izobraževalcev. Delno je bilo izpolnjenih 12 vprašalnikov, v celoti 17. Vseh 29 vprašalnikov je statistično relevantnih, zato smo analizirali vse.

Glede na rezultate ima večina izobraževalcev, ki delajo z odraslimi družinskimi člani z motnjami v duševnem razvoju, 10 let ali več izkušenj s svojim delom. Večina izobraževalcev želi pridobiti več znanja in kompetenc z izmenjavo dobrih praks. Izobraževalci menijo, da so najpomembnejše kompetence empatija, potrpežljivost in strokovno znanje. Obvladovanje stresa, dobra komunikacija in poznavanje skupinske dinamike so kompetence, ki jih nekateri izobraževalci pogrešajo, da bi izboljšali svoje delo.

Večina izobraževalcev meni, da je za družine z odraslimi člani z motnjami v duševnem razvoju pomembno, da nadaljujejo z vseživljenjskim učenjem v domačem okolju. To bi lahko spodbudili z vključevanjem v različna društva,

dobrimi praksami, organiziranimi skupnimi dogodki in več informacijami o vseživljenjskem učenju.

Metode in orodja, ki jih večinoma uporabljajo izobraževalci so pogovor, sledenje dobri praksi, osebni pristop in timsko delo.

Literatura

Fejes, A. (2014). Working with Foucault in Research on the Education and Learning of Adults. V: Govekar-Okoliš, M. (2008). Razvoj in pomen ljudskih visokih šol na Slovenskem v letih 1918– 1941. *Andragoška spoznanja*, 14, št. 1-2, str. 14–25.

Jurišić, B., D. (2018). Družine in rutine – priročnik za izvajalce zgodnje obravnave. Ljubljana: Izobraževalni center Pika, Center Janeza Levca Ljubljana.

Kalin, J., Resman, M., Šteh, B., Mrvar, P., Govekar-Okoliš, M., Mažgon, J. (2009). Izzivi in smernice kakovostnega sodelovanja med šolo in starši. Ljubljana, Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Komisija evropskih skupnosti. (2000). Memorandum on lifelong learning. Bruselj: Commission of the European Communities. Dostopno na: http://arhiv.acs.si/dokumenti/Memorandum_on_Lifelong_Learning.pdf (pridobljeno 27. 9. 2019).

Milana, M. & Holford, J. (ur.), *Adult Education Policy and the European Union: Theoretical and Methodological Perspectives*. Rotterdam, Boston in Taipei: Sense Publishers, str. 109– 123.

Novljan, E., Jelenc, D. (2002). Odraslost: osebe z motnjami v duševnem razvoju. Starostnik z motnjami v duševnem razvoju. Ljubljana: Zveza Sožitje – zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije.

Resolucija o Nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji za obdobje 2013–2020 (ReNPIO 13–20). Retrieved 27. 9. 2019 from: <https://www.acs.si/digitalna-bralnica/resolucija-o-nacionalnem-programu-izobrazevanja-odraslih-v-republiki-sloveniji-za-obdobje-2013-2020/>

Zveza Sožitje. Programi. Retrieved 27. 9. 2019 from: <http://www.zveza-sozitie.si/na-drzavni-ravni.html>.

2 POVZETEK NACIONALNEGA POROČILA ZA ITALIJO

Izobraževanje odraslih v Italiji

Vseživljenjsko učenje po italijanskem pravu vključuje "vsako dejavnost, ki jo ljudje na različnih življenjskih obdobjih izvajajo formalno, neformalno, neformalno, da bi izboljšali znanje, spretnosti in kompetence na osebni, državljanski, socialni in poklicna perspektiva" (zakon 92 z dne 28. 6. 2012, člen 4, odstavek 51). Teritorialne mreže za vseživljenjsko učenje (RETAP) imajo med strateškimi infrastrukturami za izvajanje sistema vseživljenjskega učenja temeljno vlogo. CPIA je kot mreža teritorialnih služb izobraževalnega sistema, ki je odgovorna za izvajanje izobraževalnih dejavnosti za odrasle in dejavnosti RS & S na področju izobraževanja odraslih, javni referenčni predmet za vzpostavitev teritorialnih mrež za vseživljenjsko učenje.

Izobraževanje odraslih spodbuja CPIA (Pokrajinski centri za izobraževanje odraslih), ustanovljen z uredbo Predsednika republike 263 z dne 29. oktobra 2012. Predstavljajo vrsto avtonomne izobraževalne ustanove z lastnim kadrom in posebno didaktično in organizacijsko strukturo. CPIA izvajajo naslednje dejavnosti: poti izobraževanja odraslih, razširitve izobraževalne ponudbe, nudijo raziskovalne, eksperimentalne in razvojne dejavnosti v izobraževanju odraslih. CPIA kot avtonomne izobraževalne ustanove izvajajo raziskovalne, eksperimentalne in razvojne dejavnosti na področju izobraževanja odraslih v skladu s členom 6 uredbe Predsednika republike 275 z dne 8. marca 1999. Generalni direktorat za šolanje in evalvacijo nacionalnega izobraževalnega sistema (DGOSV) je ustanovil Regionalni raziskovalni, eksperimentalni in razvojni center (CRRS & S) na področju izobraževanja odraslih v CPIA v vsaki regiji. Vsako CRRS & S usklajuje tehnično-znanstveni odbor, ki med drugim vključuje predstavnike regijskih šolskih uradov in univerz.

Prehod na nov sistem izobraževanja odraslih spremljajo "nacionalni sistemski ukrepi" za posodabljanje vodstvenih delavcev, učiteljev ter upravnega, tehničnega in pomožnega osebja deželnih centrov za izobraževanje odraslih (uredba Predsednika republike 263 z dne 29. oktobra 2012). Generalni direktorat za šolanje in vrednotenje nacionalnega izobraževalnega sistema (DGOSV) je od šolskega leta 2014/2015 promoviral načrt inovacijskih dejavnosti v izobraževanju odraslih (P.A.I.DE.I.A.). Načrt je namenjen pridobivanju vodstvenih, organizacijskih in didaktičnih veščin, potrebnih na različnih ravneh,

za podporo in spodbujanje uporabe novih organizacijskih in izobraževalnih struktur.

Ključne kompetence za izobraževalce za delo z družinami in odraslimi člani družine z motnjo v duševnem razvoju

Poklicne zahteve učiteljev v zvezi z nacionalno zakonodajo za opravljanje poklica so sledeče:

1. Stopnja poklicnega pedagoškega animatorja (triletni regijski tečaj) ali
2. Univerzitetna stopnja poklicnega vzgojitelja ali
3. Stopnja znanosti o izobraževanju ali znanosti o izobraževanju s specializacijo poklicni vzgojitelj ali druga kvalifikacija, ki jo država in dežela Benečija priznata kot enakovredna.

Na naslednjem seznamu so zbrane nekatere socialno-izobraževalne dejavnosti, ki jih je mogoče začeti v različnih storitvah, odvisno od strukturne razpoložljivosti in posebnih potreb prejemnikov, odkritih v "Prilagojenem projektu", saj vsaka oseba s kakršno koli oviranostjo potrebuje "Osebni načrt usposabljanja". To so v bistvu poklicne dejavnosti ali dejavnosti, namenjene učenju tehnik, ki jih je mogoče povezati z delovnimi praksami ali plačanimi dejavnostmi.

Dejavnosti lahko izvajajo tako učitelji, če so usposobljeni, kakor tudi druge specializirane osebe (tehnik, umetniški mojstri, strokovnjaki, obrtniki):

- Delavnice keramike,
- Računalniški laboratoriji,
- delavnica za animirano branje in ustvarjalno pisanje,
- Tkalna delavnica,
- Delavnica za proizvodnjo pletenih in pletenih košaric,
- Druge tematske delavnice, odvisno od razpoložljivosti in obrtniškega poklica okolja (npr.: vezenje, marmorirani papirji, maske ...),
- Vrtnarjenje in gojenje zelenjavnih vrtov,
- hipoterapija,
- plavanje,
- podprta terapija z živalmi (terapija z ljubljenci),
- izleti.

Glede na raziskavo "Uporaba "neverbalnih jezikov" v dnevni centrih za invalide", ki jo je dežela Benečija izvedla v sodelovanju z univerzo v Benetkah Cà Foscari, je treba izpostaviti opredelitev štirih področij uporabe intervencij, ki uporabljajo neverbalne jezike:

- Psihomotoričnost,

- Glasbena terapija,
- Grafično-slikovne dejavnosti,
- Gledališče.

Navedene dejavnosti v večini primerov vključujejo sodelovanje zunanjega strokovnjaka, vendar je vloga vzgojitelja bistvenega pomena za delovanje povezave med strokovnjakom, skupino in drugimi poklicnimi osebnostmi. Poleg tega je vzgojitelj zadalžen za oceno in dokumentiranje intervencij, kar lahko, če je vključeno v perspektivo delitve, razširja po omrežju, kar za druge službe predstavlja prepoznavnost in dediščino intervencij v korist osebam z oviranostmi.

Poklicni vzgojitelj v rehabilitacijskih kontekstih za osebe z oviranostmi predstavlja osebo, ki:

- oblikuje in aktivira projekte, za katere je značilna namernost in kontinuiteta;
- opazuje in analizira potrebe, zaznava vire, upravlja in preverja izobraževalne intervencije z namenom multidisciplinarnе integracije;
- skrbi za razvoj in obnavljanje medosebnih in interakcijskih veščin (pomoč in empatični odnos).

Dobre prakse v Italiji

V posameznih italijanskih regijah obstaja več pomembnih posebnih pobud različne narave in vsebine, katerih namen je doseči sistematične akcijske načrte v zvezi z odraslimi z motnjami v duševnem razvoju. Slika, ki se pojavi, nikakor ni homogena tako v zvezi s splošnim profilom, sklicevanjem na celotno državo in lokalnimi ukrepi, ki jih z vidika vsebine ni mogoče enačiti. Sledi nekaj primerov iz različnih italijanskih regij.

V Toskani je projekt "Kmetija skupnosti", ki ga je leta 2009 ustanovilo združenje Agrabah, dosegel kmetijsko skupnost v provinci Pistoia, z namenom, da bi odraslim z avtizmom zagotovili orodja za razvijanje bistvenih veščin za delo v drevesnicah. Uporabniki so izbrani glede na: patologijo, kronološko starost (nad 18 let), prebivališče (Pistoia in provinca Pistoia) in delajo 5 dni v tednu. Združuje jih skupina izkušenih delavcev (specialistov za vrtnarstvo) in strokovnjakov iz delavnic v različnih panogah. Delo vključuje strokovno usposabljanje v različnih laboratorijih (šport, gledališče, avtonomija, komunikacija, kuhanje), dejavnosti (mizarstvo, tržnica, konjeniška in / ali terapija z hišnimi ljubljenci, keramika, glasba, orkester) in terenski obiski za izbor in nakup gradiva za te dejavnosti.

Projekt avtizma in kmetijskega dela v hiši Ventignano (CdV) (Casa di Ventignano) je bil ustanovljen februarja 2003. Delovni načrt za leto 2014 vključuje projekt "Avtizem in kmetijstvo", namenjen petim mladim z avtizmom, štiri dni v tednu (za skupno 10 ur) v dejavnostih, povezanih z: vrtnimi deli, nabiranjem in čiščenjem zelenjave ter izbiro in namestitvijo v škatle. Delovne aktivnosti se izvajajo v rastlinjaku in v okolici ter so zabeležene v "Slikovnem dnevniku" (foto dnevniku) vsakega uporabnika.

V regiji Lazio je treba omeniti nedavno ustanovitev združenja z imenom "Insettopia". Ima značilnosti socialne neprofitne organizacije in ima sedež v Rimu. Njen ustanovitelj, novinar Gianluca Nicoletti, oče avtističnega fanta, je zasnoval projekt, s katerim se skupina sedmih ali osmih družin z avtističnimi osebami organizira kot majhno podjetje. Podjetje združuje javne in osebne vire ter vse možno premoženje in razpoložljivo osebje, da bi ustanovili veliko skupnost, osredotočeno na ustvarjanje "idealnega mesta za avtizem". V bistvu želi Insettopia postati posrednik za konkretne in učinkovite projekte med družinskimi združenji in ustanovami; konkretno možnost raziskovanja, oblikovanja, prilagajanja primarne uporabe vsake elektronske naprave, računalnika ali aplikacije, sistema ali 'čustvenih protez', ki lahko ljudem z motnjami avtističnega spektra olajša življenje in jim ponudi resnične priložnosti: zaposlitev in usposabljanje, socialno interakcijo in samostojno življenje. Insettopia je v kratkem uspela pridobiti zaupanje pomembnih italijanskih in tujih podjetij.

Literatura

<https://it.wikipedia.org/wiki/Andragogia>

<https://www.miur.gov.it/istruzione-degli-adulti>

<http://aieji.net/wp-content/uploads/2011/05/Persons-with-disabilities-IT.pdf>

<https://autismocomehofatto.com/2018/11/29/istruzione-e-formazione-professionale-per-adulti-con-autismo-confronto-tra-leggi-nazionali-e-migliori-pratiche/>

Povzetek rezultatov vprašalnika v Italiji

Vprašalnik je v Italiji izpolnilo 21 izobraževalcev.

Glede na rezultate ima večina izobraževalcev, ki delajo z odraslimi družinskimi člani z motnjami v duševnem razvoju, 10 let ali več izkušenj s svojim delom. 76% anketirancev je ženskega spola. Večina izobraževalcev želi pridobiti več znanja in kompetenc s formalnim izobraževanjem in izmenjavo dobrih praks z drugimi izobraževalci. Večina meni, da so družine zainteresirane za dejavnosti vseživljenjskega učenja, zlasti v domačem okolju. To bi lahko spodbudili z vključevanjem v različna društva, dobrimi praksami, organiziranimi skupnimi dogodki in več informacijami o vseživljenjskem učenju. Vrtnarjenje in kuhanje sta dve izmed dejavnosti, ki zanimata družine z odraslimi člani z motnjami v duševnem razvoju. Izobraževalci menijo, da so najpomembnejše kompetence empatija, potrpežljivost, dobre komunikacijske in odnosne veščine, poznavanje značilnosti odraslih družinskih članov z motnjo v duševnem razvoju. Kompetence, ki jih nekateri izobraževalci pogrešajo, da bi izboljšali svoje delo so obvladovanje stresa, dobra komunikacija in poznavanje skupinske dinamike so. Metode in orodja, ki jih večinoma uporabljajo izobraževalci, so igranje vlog, dobra praksa, likovna terapija in ustvarjalno pisanje.

3 POVZETEK NACIONALNEGA POROČILA ZA HRVAŠKO

Razvoj izobraževanja odraslih

Izobraževanje odraslih je pomemben podsistem celovitega izobraževalnega sistema. Odraslim omogoča splošno in strokovno izobraževanje na različnih področjih; na primer narava, tehnika, sociala, humanistika, umetnost in druge. Odrasli pridobivajo izobrazbo s formalnimi (formalno strukturirani, učni načrti, usmerjanje učiteljev/izobraževalcev, pridobitvijo formalne certifikacije), neformalno (namerno učenje z vidika osebe za pridobivanje znanja, razvijanje sposobnosti in veščin, vendar brez javnega dokumenta) in neformalno učenje (ni organizirano ali strukturirano glede na cilje, čas učenja ali podpore). Vseživljenjsko učenje je potrebno za vse generacije, da se zagotovijo enake pravice do kakovostnega in aktivnega življenja.

Stoletna tradicija izobraževanja in učenja odraslih na Hrvaškem sega v začetek 20. stoletja, ko sta delovala pobudnika izobraževanja odraslih, Basal in Štampar. Njuno delo in dejavnosti so pozneje služile kot osnova za razvoj izobraževanja odraslih, ki je cvetel v šestdesetih letih prejšnjega stoletja, ko je bila Hrvaška eno najpomembnejših evropskih središč andragoškega strokovnega znanja in znanosti. Institucije za izobraževanje odraslih so skozi zgodovino poleg izobraževanja imele tudi močno kulturno noto. Izobraževanje odraslih na Hrvaškem je danes priznано kot del enotnega izobraževalnega sistema na Hrvaškem (Zakon o izobraževanju odraslih (NN 17/07, člen 1). Sprejetje Zakona o izobraževanju odraslih leta 2007 je ustvarilo predpogoje za institucionalni in pravno urejen sistem izobraževanja odraslih. Predhodnik tega zakona je bila Strategija izobraževanja odraslih, ki jo je Vlada Republike Hrvaške objavila leta 2004.

Na Hrvaškem znaten delež državljanov sploh nima osnovnošolske izobrazbe (62.092 oseb, starejših od 15 let, po popisu iz leta 2011) ali ima samo osnovnošolsko izobrazbo (773.489). Poleg tega 283.867 državljanov še ni končalo osnovne šole. Med delovno sposobnim zaposlenim in brezposelnim prebivalstvom je večina oseb s končano srednjo, večinoma poklicno izobrazbo (več kot 1,9 milijona državljanov). Tako je na splošno veliko število državljanov brez kvalifikacij, z nižjimi ali na splošno z nizko stopnjo izobrazbe, to je brez pridobljenih ključnih kompetenc za vseživljenjsko učenje.

Danes dejavnosti izobraževanja odraslih potekajo na Agenciji za poklicno izobraževanje in usposabljanje in v več kot 500 različnih institucijah, ki izvajajo

programe izobraževanja odraslih. Večina institucij izvaja programe izobraževanja odraslih, ki ustrezajo potrebam deficitarnih poklicev ali tistih, ki ustrezajo potrebam najbolj iskanih poklicev na trgu dela. Malo jih izvaja programe, kjer se pridobi znanje in spretnosti na zelo ozkem in specifičnem področju dela. V zadnjih 10 letih se več govori o pravicah do bivanja v skupnosti in zmanjšanju socialne izključenosti invalidov ter spodbujanju socialnih inovacij. Zato je treba razviti izobraževalne programe za odrasle, ki zagotavljajo socialne storitve v skupnosti za osebe z motnjami v duševnem razvoju in njihove družinske člane.

Na letni ravni se promocija učenja in izobraževanja odraslih izvaja s kampanjo »Teden vseživljenjskega učenja«. Glavni cilj kampanje je promocija kulture učenja in spodbujanje osebne motivacije.

Zakon o izobraževanju odraslih in strateški načrt Ministrstva za znanost in šolstvo za obdobje 2019 – 2021

Splošne določbe zakona o izobraževanju odraslih iz členov 1 in 2 določajo naslednje:

1. člen

(1) Izobraževanje odraslih zajema celoten proces učenja odraslih, katerega namen je:

- uveljaviti pravico do svobodnega razvoja osebnosti,
- usposobiti se za zaposljivost: pridobiti kvalifikacije za prvi poklic, se prekvalificirati, pridobiti in poglobiti strokovna znanja, veščine in sposobnosti,
- usposabljanje za aktivno državljanstvo.

(2) Izobraževanje odraslih je del edinstvenega izobraževalnega sistema Republike Hrvaške.

2. člen

(1) Izobraževanje odraslih temelji na načelih:

- vseživljenjsko učenje,
- racionalna uporaba možnosti izobraževanja, teritorialna bližina in dostopnost izobraževanja vsem pod enakimi pogoji, v skladu z njihovimi zmožnostmi,
- svoboda in neodvisnost pri izbiri načinov, vsebin, oblik, sredstev in metod,
- spoštovanje raznolikosti in vključenosti,
- poklicne in moralne odgovornosti andragoškega osebja,
- zagotavljanje kakovosti izobraževalne ponudbe,
- spoštovanje osebnosti in dostojanstva vsakega udeleženca.

(2) Izobraževanje odraslih v smislu tega zakona se izvaja kot javna služba.

Primarna naloga ministrstva je zagotoviti, da je izobraževanje dostopno vsem pod enakimi pogoji. Razvoj bolj dostopnega, prilagodljivega, kakovostnejšega in učinkovitejšega izobraževalnega sistema bo omogočil razvoj človeškega potenciala kot ključne pridobitve hrvaške družbe, pa tudi razvoj spodbudnega okolja za trajnostne inovacije ter znanstvene in tehnološke dejavnosti. Zato bo ministrstvo še naprej izboljševalo in nadaljevalo izboljševanje izobraževalnega sistema, da bo zagotovilo kakovostni izobraževalni sistem - od predšolske, osnovne, srednješolske do visokošolske izobrazbe, pa tudi izobraževanja odraslih - vključno s pridobitvijo kompetenc vseživljenjskega učenja za osebno, socialno in gospodarski razvoj, usklajen s potrebami trga dela. Specifični cilj strateškega načrta je 2.2, ki se nanaša na izboljšanje kakovosti in ustreznosti programov izobraževanja odraslih.

Primeri dobre prakse življenjskega učenja družin in odraslih članov z motnjami v duševnem razvoju

Kot največja mreža združenj za osebe z motnjami v duševnem razvoju in njihovih družin na Hrvaškem deluje Hrvaška zveza društev oseb z motnjami v duševnem razvoju, katere poslanstvo je prispevati k zaščiti pravic oseb z motnjami v duševnem razvoju ter kakovosti njihovega življenja in njihovih družin; in za razvoj trajnostne mreže razpoložljivih socialnih storitev in programov na Hrvaškem v skladu s Konvencijo ZN o pravicah invalidov.

Na Hrvaškem opažajo porast ustanavljanja storitev, ki ljudem z motnjami v duševnem razvoju nudijo različne programe podpore v skupnosti (stanovanje, dnevne aktivnosti, zaposlovanje). Razvoj združenj, klubov in programov s sedežem v skupnosti je posledica globokega premika družbene zavesti o pravicah oseb z motnjami v duševnem razvoju. Ravno spremembe, ki so se zgodile v stališčih in pripravljenosti družbe, so odvisne od razvoja oblike in kakovosti storitve v skupnosti, pri čemer se bodo izpostavile dejavnosti različnih klubov. Klube kot prostovoljne oblike zbiranja in delovanja v osnovnih združenjih hrvaške zveze navdihujejo evropska in mednarodna gibanja za iskanje neinstitucionalnih podpornih storitev za mlade in odrasle z motnjami v duševnem razvoju.

Klubi so ustanovljeni za zagotavljanje poldnevni programov, ki se osredotočajo na razvijanje potenciala uporabnikov, pridobivanje življenjskih izkušenj, razvijanje in izboljšanje spretnosti socialnih kompetenc (praktične, ustvarjalne, socialne, itd.). V zvezi s tem želijo klubi spodbujati interese in dobro

počutje, neodvisnost in ustvarjalnost svojih uporabnikov v različnih vidikih vsakdanjega življenja. Danes na Hrvaškem deluje 42 klubov, ki delujejo najmanj 3-4 ure in največ do 20 ur na teden. Specifičnost posameznega klubskega programa odraža potrebe vsakega okolja in se odraža v številu delavnic, njihovi dinamiki dela in uporabniku prijaznih vsebin. Oblikovanje prepoznavnih vsebin narekujejo številčnost vsebine, kulturne razlike, etnični običaji, zgodovinski dogodki in geografsko okolje določenega okoliša. Njihove vodje ponujajo različne oblike in ravni podpore, ki jih uporabniki klubskega programa potrebujejo.

Ljudje z motnjami v duševnem razvoju pogosto opustijo šolo in ne nadaljujejo izobraževanja zaradi diskriminatornih stališč in pomanjkanja prilagojenih programov in podpore. Ker večina vseživljenjskih programov in gradiv ni dostopna, odraslim z motnjami v duševnem razvoju sistematično onemogoča možnost, da bi še naprej razvijali veščine in kompetence vse življenje. Izključitev oseb z motnjami v duševnem razvoju iz vseživljenjskega učenja znatno zmanjšuje njihove možnosti za konkurenco na trgu dela. Zaradi tega je projekt Pathways 2 ustanovilo združenje za samozagovorništvo, da bi osebe z motnjami v duševnem razvoju aktivno sodelovale v programih za izobraževanje odraslih. Projekt Pathways 2 daje odraslim osebam z motnjami v duševnem razvoju in učiteljem v drugih evropskih državah na razpolago gradivo, tako da kot partnerje v projektu vključuje članice Inclusion Europe iz Češke, Estonije, Hrvaške, Madžarske, Italije, Latvije, Slovenije, Slovaške in Španije. Pri projektu Pathways 2 je iz Slovenije sodelovala Zveza Sožitje. Za zagotovitev, da ima več oseb z motnjami v duševnem razvoju dostop do programov vseživljenjskega učenja, veliko število evropskih držav daje poseben poudarek na razširjanju znanja. Obstajajo številni pozitivni primeri rezultatov ljudi z motnjami v duševnem razvoju, ki se kot samozagovorniki vse pogosteje vključujejo na vsa področja skupnosti.

Združenje invalidov Karlovske županije s svojimi dejavnostmi zagovarja in spodbuja dobrobit in interese invalidov, invalidnih otrok in njihovih družin ter deluje na območju Karlovske županije. Člani združenja so osebe z različnimi vrstami invalidnosti, kot so cerebralna paraliza, živčno-mišične bolezni, para/tetraplegija itd.; vendar so pojavnost različnih ovir, ki jih spremljajo motnje v duševnem razvoju, niso redke. Poleg svoje osnovne dejavnosti in socialnih storitev organizira tudi storitve, ki prispevajo k socialni aktivaciji, druženju, ustvarjalnemu izražanju in različnim oblikam skrbi za skupnost, ki prispevajo k samostojnemu življenju in socialni vključenosti osebam z oviranostmi. Pozitiven primer združenja je projekt "Praktična hiša znanja" - krepitev socialne vključenosti invalidov v skupnost, ki je prepoznaven v lokalni skupnosti in širše s številnimi rezultati. Projekt se je izvajal v okviru prednostne osi 2 - Krepitev

socialne vključenosti in vključevanja ogroženih oseb v operativni program "Razvoj človeških virov" 2007-2013, ki ga je financiral Evropski socialni sklad. Cilj projekta je bil povečati socialne spretnosti in kompetence za izboljšanje zaposljivosti in samostojnega življenja invalidov z ustanovitvijo "Praktične hiše znanja" v Dugi Resi. Tu so pridobili tako nova znanja, veščine in kompetence kot tudi praktično uporabo tega, kar so se naučili s strokovno podporo delovnih terapevtov, socialnih delavcev in drugih strokovnih izvajalcev.

Osnovne kompetenc izobraževalcev za delo z družinami in njihovimi odraslimi člani z motnjami v duševnem razvoju

Raven kakovosti življenja družin z odraslimi člani z motnjami v duševnem razvoju v skupnosti je v veliki meri odvisna od izobraževalcev in oseb, ki jih podpirajo. Način, kako družba gleda na odrasle z motnjami v duševnem razvoju, je pogosta tema razprav o modelih in kakovosti podpore. Poleg osredotočenosti na podporo ljudem z motnjami v duševnem razvoju je treba podporo nameniti tudi staršem in celotni družini. Družina se sooča z večjo stopnjo stresa kot druge starševske skupine. Ta skupina staršev je v družbi pogosto stigmatizirana, kar si najmanj želijo. Podpora družinam ljudem z motnjami v duševnem razvoju omogoča, da nenehno razvijajo svoje obstoječe sposobnosti, njihove družine so kompetentne pri sprejemanju postopkov in odločitev glede izbire terapevtskih ali izobraževalnih dejavnosti, celotna družina pa je bolje vključena v življenje ožje in širše skupnosti. Ker je razvoj podpornih storitev in storitev za osebe z motnjami v duševnem razvoju postal mednarodna obveznost in strateška zaveza Republike Hrvaške, obstajajo potrebe po izobraževalcih, ki so razvili ustrezne kompetence za podporo. V tem okviru je bilo ugotovljeno tudi potrebno vseživljenjsko izobraževanje podpornih izobraževalcev, zaželeno lastnosti teh izobraževalcev pa so odprt pristop, izjemna prilagodljivost, fleksibilnost, ustvarjalnost, potrpežljivost, doslednost, dobre komunikacijske veščine in visoka stopnja odgovornosti, kar je ključnega pomena.

Izobraževalci, ki delajo z družinami in njihovimi odraslimi člani z motnjami v duševnem razvoju, bi morali imeti osnovne kompetence, ki vključujejo:

- prepoznavanje in opredelitev potreb oseb z motnjami v duševnem razvoju in njihovih družin,
- izvajanje ocene sposobnosti, oblikovanje in razvijanje individualnega delovnega načrta in programa za osebe z motnjami v duševnem razvoju in njihove družine,
- izbira, uporaba in prilagoditev različnih metodoloških pristopov pri obravnavi oseb z motnjami v duševnem razvoju,

- prepoznati potrebe staršev in jim ustrezno svetovati,
- ustrezen odziv na nepredvidene situacije pri obravnavi oseb z motnjami v duševnem razvoju,
- poznavanje pomožne tehnologije,
- razumevanje pravnih okvirov in varstva človekovih pravic.

Literatura

<https://www.zakon.hr/z/384/Zakon-o-obrazovanju-odraslih>
<file:///C:/Users/Korisnik/OneDrive/Radna%20povr%C5%A1ina/Strate%C5%A1ki%20plan%20Ministarstva%20znanosti%20i%20obrazovanja%20za%20razdoblje%202019.%20-%202021..pdf>
https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/adult-education-and-training-14_hr
http://obrazovanje-odraslih.hr/dokumentacije/MZO_Smjernice.pdf
<https://www.asoo.hr/default.aspx?id=4111>
<https://epale.ec.europa.eu/en/node/44695>
<http://www.savezosit.hr/izdavastvo-2010/>
<http://www.samozastupanje.hr/>
http://www.crzagreb.hr/hr/o_nama/Prirucnik.pdf

Povzetek rezultatov vprašalnika na Hrvaškem

Skupno je vprašalnik na Hrvaškem izpolnilo 20 izobraževalcev. Delno je bilo izpolnjenih 7 vprašalnikov, 13 jih je bilo izpolnjenih v celoti. Vseh 20 vprašalnikov je statistično relevantnih, zato smo analizirali vse.

Glede na rezultate ima večina izobraževalcev, ki delajo z odraslimi družinskimi člani z motnjami v duševnem razvoju, 10 ali več let izkušenj pri svojem delu. Večina izobraževalcev želi pridobiti več znanja in kompetenc z izmenjavo dobrih praks. Izobraževalci menijo, da so najpomembnejše kompetence potrpežljivost, komunikacijske veščine in empatija. Delovne izkušnje, formalno in neformalno izobraževanje so kompetence, ki jih nekaterim izobraževalcem manjkajo za izboljšanje svojega dela.

Večina izobraževalcev meni, da je za družine z odraslimi člani z motnjami v duševnem razvoju pomembno vseživljenjsko učenje v domačem okolju. To bi lahko spodbudili z usposabljanjem in delavnicami, dobro prakso, motivacijo, okroglimi mizami in izmenjavo izkušenj.

Metode in orodja, ki jih izobraževalci običajno uporabljajo, so pogovor, prilagojena komunikacija in izobraževalne brošure.

4 POVZETEK NACIONALNEGA POROČILA ZA ZDRUŽENO KRALJESTVO

Ozadje izobraževanja za odrasle z motnjami v duševnem razvoju v Združenem Kraljestvu

Znotraj Združenega kraljestva (ZK) se izobraževanje za odrasle osebe z intelektualnimi ovirami ponuja tako v osnovnem kot v specializiranem izobraževanju. Ljudje z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju redkeje dostopajo do običajnih vsebin, čeprav so vedno bolj dostopne. Trenutno bodo vsi ljudje z oviranostmi, vključno ljudje z motnjami v duševnem razvoju, imeli načrt izobraževanja in zdravstvene oskrbe (EHC). (<https://www.disabilityrightsuk.org>)

Točka, ko nekdo postane „mlada oseba“ v ZK, je takrat, ko konča študijsko leto, v katerem dopolni 16 let. Zagotavljanje izobraževanja po 16. letu znotraj Združenega kraljestva je prerazporejeno na nacionalne skupščine, zato obstaja razlika v načinu izvajanja izobraževanja v različnih državah Združenega kraljestva: Angliji, Walesu, na Škotskem in Severni Irski. Vendar pa imajo vse države oddelek za izobraževanje, ki nadzoruje celotni izobraževalni sistem. Prav tako se med državami ZK razlikuje financiranje izobraževalnih vsebin. V različnem obsegu bodo v celoti financirali tečaje in usposabljanja do 25. leta za osebe z motnjami v duševnem razvoju. Po tej starosti je lahko izobraževanje in usposabljanje funkcionalnih veščin brezplačno ali pa se izvaja po nižjih subvencioniranih stopnjah. Takrat tradicionalno preidejo iz srednješolskega v nadaljnje izobraževanje.

Mladi na Severnem Irskem, Škotskem in v Walesu bi se lahko odločili, da bodo na tej stopnji zapustili izobraževanje, vendar morajo v Angliji ostati na izobraževanju ali usposabljanju do 18. leta. Vse države v Združenem kraljestvu si prizadevajo, da ne bi bilo oseb starih med 16 in 18 let, ki ne bi bile zaposlene, se šolale ali se usposabljale. (gov.uk). Trenutno je glavno vladno vodilo v zvezi z izobraževanjem oseb z motnjami v duševnem razvoju Kodeks ravnanja SEND* januarja 2015. (gov.uk)

*SEND code = **S**pecial **E**ducational **N**eeds and **D**isabilities code (kodeks izobraževanja oseb s posebnimi potrebami in oviranostmi)

Možnosti izobraževanja za osebe z motnjami v duševnem razvoju v Združenem Kraljestvu

Bela knjiga britanske vlade trdi, da bi morale imeti osebe z motnjami v duševnem razvoju enake pravice in priložnosti kot vsi drugi, kar zadeva izobraževanje po šestnajstem letu. Dokument navaja:

"Omogočiti ljudem z motnjami v duševnem razvoju, da vodijo polno in namensko življenje v svoji skupnosti ter razvijati vrsto prijateljstev, dejavnosti in odnosov."

Prav tako navaja, da bi morala združenja za osebe z motnjami v duševnem razvoju, Svet za učenje in spretnosti (LSC) ter kolegiji podpirati odločitve in ambicije ljudi z motnjami v duševnem razvoju ter da bi morali biti sposobni uresničiti svoj potencial.

V smislu vključenosti v izobraževanje to pomeni zagotavljanje ustreznih podpornih storitev za ljudi z različnimi stopnjami motenj v duševnem razvoju, ki želijo začeti nadaljnje izobraževanje. To lahko vključuje podporo, kot je pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju pri uporabi storitev javnega prevoza in drugih storitev, ki jih bodo morali pogosto uporabljati, da bodo samostojno nadaljevali izobraževanje.

Poleg tega mora Svet za učenje in spretnosti (Zakon o učenju in spretnostih, 2000):

- upoštevati potrebe oseb z motnjami v duševnem razvoju (odstavek 13),
- upoštevati spodbujanje enakih možnosti za vse osebe, ne glede na oviranost (odstavek 14)

in od leta 2002 imajo učenci z oviranostmi in motnjami v duševnem razvoju dodatne pravice v skladu z Zakonom o diskriminaciji invalidov (del 4), ki določa, da mora izvajalec izobraževanja:

- z učenci z oviranostmi se ne sme ravnati manj ugodno kot z drugimi učenci iz razloga, ki je povezan z njihovo oviranostjo,
- zagotoviti razumne prilagoditve za učence z oviranostmi.

Zdi se, da če bi podprli več učencev z motnjami v duševnem razvoju v običajnem izobraževanju, bi lahko imeli več možnosti nadaljnjega izobraževanja, kot bi jih imeli prek specializiranih šol. Vendar se zdi, da v specializiranih šolah navadno nimajo občutka vključenosti. Obstaja veliko organizacij za osebe z motnjami v duševnem razvoju, ki spodbujajo načrtovanje in medsektorsko sodelovanje za pomoč pri prehodu na izobraževanje po šestnajstem letu.

MENCAP največja dobrodelna organizacija za invalidnost v Veliki Britaniji opisuje možnosti, ki so na voljo odraslim z motnjami v duševnem razvoju. Večina nadaljnjega izobraževanja se izvaja na šolah, v učnih prostorih ali v šesti stopnji šolanja (čeprav šeste stopnje običajno nudijo akademske možnosti, kar pomeni, da se malo ljudi z motnjami v duševnem razvoju odloči za to možnost). Na voljo je veliko tečajev in možnosti, vključno s študijskimi programi in prilagojenimi programi podpore pet dni v tednu.

V Združenem kraljestvu bodo osebam, ki so se do 16. leta izobraževale v posebnih izobraževalnih ustanovah šolskega sistema, nudili podporo do 25. leta, če se še vedno izobražujejo ali usposablajo.

Na voljo so tudi možnosti usposabljanja za mlade z motnjami v duševnem razvoju, ki lahko pripomorejo k pridobivanju znanj in samozavesti, da bi lažje našli zaposlitev. Običajno vključujejo opravljanje tečaja, ki vključuje tudi namestitvev na delovno mesto.

V Angliji so na voljo tri glavne možnosti usposabljanja za mlade z motnjami v duševnem razvoju - vajeništvo, pripravništvo in podprto pripravništvo.

Vajeništvo

Če je oseba starejša od 16 let se lahko prijavi za vajeništvo. Glede na trenutno znanje in kvalifikacije se loči različne stopnje vajeništva:

- vmesno vajeništvo,
- napredno vajeništvo,
- višje vajeništvo,
- poklicno vajeništvo (degree apprenticeship).

Zahteve za vpis se razlikujejo glede na nekatere dejavnike, kot sta stopnja vajeništva in starost vajencev. Vsa vajeništva so prava delovna mesta, zato si vsi vajenci v prvem letu zaslužijo plačo, vsaj 3,30 funtov na uro, če je vajenec mlajši od 19 let. Vajenci naj bi delali vsaj 30 ur na teden, vajeništvo pa traja od enega do petih let, odvisno od stopnje vajeništva in panoge. Večino usposabljanja se izvaja na delovnem mestu, preostanek usposabljanja pa izvaja organizacija za usposabljanje, bodisi na delovnem mestu, zunaj kraja (morda na fakulteti) ali prek e-učenja.

Pripravništvo

Pripravništva so programi izobraževanja in usposabljanja z delovnimi izkušnjami, namenjeni temu, da se mlade od 16. do 24. leta pripravi na delo. Časih je lahko pripravništvo priprava na vajeništvo. Pripravništva trajajo največ 6 mesecev in običajno zagotavljajo kakovostno zaposlitev pri delodajalcu, usposabljanje za pripravo na delo, ki ga izvaja organizacija za usposabljanje, organizacija za usposabljanje, po potrebi, nudi angleško in matematično podporo.

Podprto pripravništvo

Podprto pripravništvo je študijski program za mlade od 16. do 24. leta ki imajo načrt izobraževanja, zdravja in nege, ki se želijo zaposliti in pri tem potrebujejo dodatno podporo. Ob koncu programa naj bi se vajenci s podporo zaposlili. Podprto pripravništvo temelji predvsem na delodajalcu, z veliko manj študija v učilnici in manj poudarka na angleščini in matematiki. Namesto tega se mladi preko učenja na delovnem mestu opremijo s spretnostmi, ki jih potrebujejo za delo. Podprto pripravništvo ni plačano in običajno traja najmanj 6 mesecev.

Druge možnosti

Obstajajo številne druge možnosti, do katerih lahko mladi z motnjami v duševnem razvoju dostopajo do nadaljnjega izobraževanja, vključno s prilagojenimi študijskimi programi. Mnogo možnosti ponuja dobrodelni sektor in lahko vključuje vrtnarjenje in kuhanje kot osnovne dejavnosti. (<https://www.mencap.org.uk/advice-and-support/children-and-young-people/education-support/faring-education>)

Teh drugih možnosti se bolj poslužujejo osebe z zmernimi in težjimi motnjami v duševnem razvoju, s kombinacijo možnosti oskrbe in razvoja. V okviru splošnega in specialističnega izobraževanja so učitelji posebej izobraženi, lahko pa jih podpirajo učitelji, ki morda niso specialistično izobraženi. Podobno tisti, ki nudijo izobraževalne, razvojne in negovalne storitve zunaj zakonsko določenih služb, morda nimajo specialističnega izobraževanja in usposabljanja za delo z osebami z motnjami v duševnem razvoju ali izobraževanjem zanje.

Ponudniki učenja in aktivnosti za odrasle z motnjami v duševnem razvoju v Združenjem Kraljestvu

Poučevanje oseb z motnjami v duševnem razvoju v ZK velja za specializirano poklicno poučevanje v običajnem šolanju. Učitelji na visokih šolah imajo lahko tudi specialistično izobrazbo, zlasti če vodijo poseben razred ali tečaj SEND* in kodeks ravnanja SEND** se za njih zahteva specialistična izobrazba. Tisti, ki ponujajo različne vajenske prakse in možnosti usposabljanja imajo redkeje specialistično izobrazbo, čeprav jih večina zaključí krajše usposabljanje.

Strokovno znanje na fakulteti in zunaj nje, do katerega bi morale osebe z motnjami v duševnem razvoju pričakovati dostop v skladu s SEND** kodeksom: Upravni organi šol morajo zagotoviti, da vse osebe ustrezno in vključeno sodeluje s študenti, ki imajo posebne potrebe in morajo zagotoviti da imajo v okviru svoje delovne sile ustrezno strokovno znanje. Prav tako bi morali zagotoviti, da lahko osebe v učnem načrtu razvije svoje sposobnosti, se zaveda učinkovite prakse in posodablja svoje znanje. Visoke šole bi morale zagotoviti dostop do specialističnih znanj in strokovnega znanja za podporo učenju osebam s posebnimi potrebami. To je lahko v partnerstvu z drugimi agencijami, kot so socialno varstvo odraslih ali zdravstvene storitve, s specializiranimi organizacijami in/ali z neposrednim zaposlovanjem zdravnikov. Zagotoviti morajo, da bo na šoli imenovana oseba, ki zagotavlja osebam s posebnimi potrebami usklajevanje podpore, malo podobno kot vloga SENCO*** v šolah. Ta oseba bi morala prispevati k strateškemu in operativnemu upravljanju visoke šole. Učni načrti in podporno osebje na fakulteti bi morali vedeti, na koga se obrniti, če potrebujejo pomoč pri prepoznavanju posebnih potreb učencev, so zaskrbljeni zaradi njihovega napredka ali potrebujejo nadaljnji nasvet.

*SEND = **S**pecial **E**ducational **N**eeds and **D**isabilities (osebe s posebnimi potrebami in oviranostmi)

SEND code = **Special **E**ducational **N**eeds and **D**isabilities code (kodeks izobraževanja oseb s posebnimi potrebami in oviranostmi)

***SENCO = **S**pecial **E**ducational **N**eeds **C**oordinator (koordinator izobraževanja oseb s posebnimi potrebami)

Visoke šole bi morale zagotoviti dostop do zunanjih strokovnih storitev in strokovnega znanja. Sem lahko spadajo na primer pedagoški psihologi, službe

za duševno zdravje otrok in mladostnikov, specialistični učitelji in podporne službe, podprte zaposlovalne službe in terapevti. Vključeni so lahko na kateri koli točki za pomoč ali nasvet o najboljšem načinu za podporo študentu s posebnimi potrebami ali oviranostmi. Strokovna pomoč mora biti zagotovljena, kadar študentove potrebe niso zadovoljene z dokazi podprto pomočjo s strani šole. Če študent kljub ustreznim in namenskim ukrepom za prepoznavanje, oceno in zadovoljevanje potreb študenta še vedno ne dosega pričakovanega napredka, bi morala šola ali učenec razmisliti, da bo zahtevala oceno potreb EHC****. (gov.uk)

****EHC = **E**ducation, **H**ealth and **C**are assesement (ocena izobrazbe, zdravja in nege je prvi korak za pridobitev EHC plana. Ta je osnova za pridobitev dodatne finančne in druge podpore za mlado osebo s posebnimi potrebami). Čeprav lahko ponudniki alternativnih storitev za osebe z motnjami v duševnem razvoju upoštevajo tudi smernice kodeksa, je manj zakonskih zahtev ali pričakovanj, da bodo to storili. Lokalne oblasti ga lahko skladno vključijo kot eno izmed meril za odobritev storitev ali celo oglaševanja storitev osebam z motnjami v duševnem razvoju.

Razpon plač za učitelje v okviru dodatnega izobraževanja je od 22.500 funtov za novo usposobljeno osebje do 35.000 funtov za izkušene učitelje in specialistične naloge. Za izvajalce v alternativnih dejavnostih se lahko plače gibljejo od 17.000 do 30.000 funtov s podobnim zvišanjem kot za izkušene učitelje in specialistične vloge.

Obstaja vrsta podpornih organizacij, ki izobraževalcem in izvajalcem dejavnosti, ki podpirajo odrasle z motnjami v duševnem razvoju, nudijo usmerjanje, nenehen strokovni razvoj in vire.

Povzetek rezultatov vprašalnika v Združenem Kraljestvu

Anketo je v Združenem Kraljestvu izpolnilo 20 izobraževalcev oziroma izvajalcev dejavnosti.

Večina vprašanih v anketi je ženskega spola, kar je lahko zato, ker so izvajalci dejavnosti pogosto v skupnosti ali dobrodelnem sektorju, kjer so plače nizke, v primerjavi z izobraževalci v formalnem izobraževalnem sektorju. Večina je v starosti od 45 do 55 let. Približno tretjina jih ima več kot 10 let izkušenj, tretjina 5 do 10 let in tretjina manj kot 5 let. Večina izobraževalcev dela neposredno z odraslimi z motnjami v duševnem razvoju, le deset odstotkov pa z družinami.

Večina izobraževalcev pridobi znanje in veščine neformalno, čeprav se jih je 70% udeležilo formalnega izobraževanja. 84% jih meni, da so družine z odraslimi člani z motnjami v duševnem razvoju zainteresirane za vseživljenjsko učenje, vendar je to lahko težko dostopno in odvisno je od tega, ali bo osebi z motnjo v duševnem razvoju koristila. 85% izobraževalcev meni, da je za osebe z motnjami v duševnem razvoju pomembno, da nadaljujejo z učenjem.

Izobraževalci so predlagali, da morajo biti aktivnosti vseživljenjskega učenja dostopne in ne preveč zamudne, da se jih družine z odraslimi člani z motnjami v duševnem razvoju udeležijo. Prednostni so majhni projekti in njihove prednosti bi morale biti jasne. Poklicne in neodvisne življenjske spretnosti so za izobraževalce najpomembnejše. Tako vrtnarjenje kot kuhanje sta pomembni temi v aktivnostih za vseživljenjsko učenje.

Ključne kompetence so predvsem v mehkih veščinah, kot sta poslušanje in sporazumevanje ter potrpežljivost in empatija, ki sta izredno pomembni, medtem ko so bile praktične veščine, kot so obvladovanje stresa ter organizacijske in vodstvene veščine, zelo pomembne. Nobena od kompetenc ni veljala za malo ali sploh nepomembno, kar kaže na to, da izobraževalci potrebujejo široko paleto različnih znanj.

SKLEP

V vseh 4 partnerskih državah: Sloveniji, Hrvaški, Italiji in Združenem Kraljestvu smo izvedli **študijo potrebnih kompetenc izobraževalcev in andragoških orodij za izvedbo vseživljenjskega učenja družin in odraslih družinskih članov z motnjo v duševnem razvoju v konceptu približevanja izobraževalne ponudbe njihovem domu.**

Z vprašalnikom smo želeli oceniti kompetence izobraževalcev in pridobiti njihovo mnenje o tem, kako pridobiti nova znanja in kompetence. Prav tako smo želeli pridobiti mnenja izobraževalcev o tem, kako izvajati vseživljenjsko učenje za družine in odrasle družinske člane z motnjami v duševnem razvoju s pomočjo koncepta približevanja izobraževalne ponudbe svojemu domu. Želeli smo ugotoviti, kaj izobraževalcem manjka pri delu z družinami z motnjami v duševnem razvoju v smislu kompetenc, orodij in dodatnega znanja.

Skupno je v vseh državah izpolnilo vprašalnik 90 anketirancev. Večina anketirancev je ženskega spola, ki z odraslimi družinskimi člani z motnjami v duševnem razvoju delajo že deset let ali več.

Glede na rezultate bi večina izobraževalcev želela pridobiti več znanja in kompetenc z izmenjavo dobrih praks.

Izobraževalci menijo, da so najpomembnejše kompetence tako imenovane mehke veščine: empatija, potrpežljivost, komunikacijske veščine in strokovno znanje.

Obvladovanje stresa, dobra komunikacija, poznavanje skupinske dinamike in delovnih izkušenj so kompetence, ki jih nekateri izobraževalci pogrešajo, da bi izboljšali svoje delo.

Metode in orodja, ki jih izobraževalci večinoma uporabljajo so komunikacijske veščine (komunikacija po meri), aktivno poslušanje, upoštevanje dobre prakse, osebni pristop, izobraževalne brošure, timsko delo, igranje vlog in poučevanje. Večina izobraževalcev meni, da je za družine z odraslimi člani z motnjami v duševnem razvoju pomembno vseživljenjsko učenje v domačem okolju. To bi lahko spodbudili z usposabljanjem in delavnicami, dobro prakso, motivacijo, okroglimi mizami in izmenjavo izkušenj.